

Pesty Frigyes

Helynévtárából (1864.)

"A' környék közös neve Cserhát. A' Községnek más elnevezése nints. A' község mikor említetik legkorábban? és honnét népesítetett? bizonytalan. Szada nevét hihetően onnét vette, hogy mivel ennek földje a' fa tenyésztésre nagyon alkalmas, mindjárt a megszállás után itt kerteket alkottak és gyümölcsösöket képeztek, és még ma is gyümölcstermő Szadának neveztetik azért, mert az itteni szőlőhegyek és kertek mint megannyi gyümölcsöskertek, 's rendessen ma is több hasznot adnak a' lakosoknak, - Pest közelében lévén -mint akár a' földművelés akár a' bor termesztés. Es mivel nagyon hihető, hogy ennek megszállásakor, ennek tóth ajkú Evangélikusok voltak lakosai, kik később megmagyarosodván a' refor. vallásra tértek, tehát mint tothok Szadának neveztek, mely szó Szada Cseh nyelven annyit tesz mint egy kert. Lásd Szada nevezetességeit a' túlsó lapon.

Szada község nevezetességei:

1. Nevezetes Pesten és a' környéken jó asztali boráról, mely Pesten palaczkokban árultatik, mely még egyszer olyan jó, ha a' temérdek fák miatt a' szőlő hegyek terhelve nintsenek.
2. Nevezetes jó édes tormájáról, mely itt mint kapás vetemény kapáltatik, mely olly híre kapott Pesten, hogy a' más falubeliek is tormájukat szadai képeben adják el.
3. Nevezetes Szada arról, hogy határában van a' hírneves Rákos folyó első forrása a' pazsaki kút melletti pazsaki forrás, mely még az 1863iki rendkívüli szárazságban sem apadt ki. [...]
4. Nevezetes itt a' Várhegy, vagy Várdomb, mely egy földből magosra hányt nagy domb, körül sánczoltatva széles és mély árokkal, melynek sánczai-bol valamely pénz kereső, ez előtt néhány év tizeddel égett búzát hányt ki. Ez a' Várhegy mikori lehet? nem tudhatni, mint azt sem mi végre készítetett? 's kiáltal – De gyanítható hogy a' protestánsok üldöztetések idejétől veszi kezdetét, a' hol az üldözöttek menedéket találtak.
5. Rakva a' szadai határ hideg forrásokkal, melyek Veresegyháza felé folyván, a' szadai határban egy, a' Veresegyháziban három vizi malmot hajtanak.

Följegyzette 's használat végett kiadta Szadán Január 29dikén 1864ben. Szappanos Sándor mp. szadai refor. lelkész."

Megjegyzés:

Szappanos tiszteletes névmagyarozatát a későbbi nyelvészek elvetették, hiszen Szadának a kertkultúrája sokkal későbbi, mint a falu elnevezése, illetve sosem lakott itt számottevő szláv nyelvű lakosság. A várról azóta ásatások alapján bebizonyosodott, hogy a 13. század végén épülhetett.